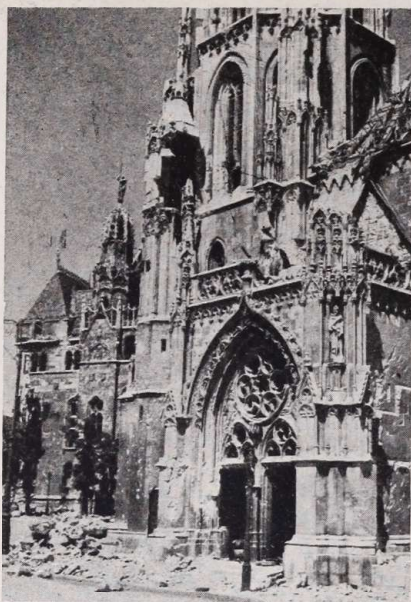


Bicsú a Vártól



1



2



3

1. Nagyboldogasszony-templom
2. A Hadik-szobor és környéke
3. A Várpalota udvara
1. The Nagyboldogasszony church
2. The Hadik statue and surroundings
3. The Courtyard in the Royal Palace

1. Храм Пресвятой Богородицы
2. Статуя Хадик
3. Королевский Дворец

1. L'Eglise de Notre Dame
2. La statue de Hadik et ses environs
3. La cour du Château Royal

A RÉGI VÁR, ahol évekig éltem, szemem láttára semmisült meg, színésen és színpadiasan, tűz és vas önkívületében. Ma már úgy gondolok vissza azokra a napokra, mintha nem is én magam lettem volna részesük s inkább valami barátom elbeszéléséből ismerném történetüket — azét a márciusi vasárnapét, mikor ablakomön kitekintve, pirosgalléros testőrököt láttam, szuronyosan s kicsiny tankokon, (egész éjszaka hangos volt az Üri-utca : a Nádor-laktanyát ürítették ki a németek számára) s látom az októberi hajnalt, mikor végig a Tárnok-utcán, hosszú sorban vonultak fel a tankok, libasorban, mint valami parádén, hogy a Dísz-tér sarkán két páncéltörő ágyú elég lett volna ellenük — amolyan propagandafelvonulás volt a lakosság »impreszionálására«, feketeruhás, géppisztolyos pártkatonákkal, lovaglólásban az ágyúk csövén s látom a januári havas utcát : a járdán a tábori telefonvezeték piros huzalai, a fehér templomtorony mögött sötétkék az ég s a királyi palotából most indul »bevetésre« a raj, az Olasz-fasor környékére : öreg, magyar bakák, mint valami gyakorlaton, kipucolt bakancsal, de silány felszereléssel, lassan, gondterhesen, s látom a februári délelőttöt, fehér zászlók és olvadó havukat zuhatagként aláboesátó ereszek megkönnyebbülésében, ezt a vidor és zengő délelőttöt, háttérben a Hűvös-völgy felé távolodó tüzérségi tüzellel, mikor kicsapódott a Batthyány-palota kapuja — a nyilas parancsnokságé, melynek lakói csak éjszaka merészkedtek elő, a napot odahaza töltötték, ideges tétlenségben : géppisztolyokkal pontosan kilőtték a falra akasztott perzsaszőnyegek mintáit — s a kitárt kapun a térre vonult, hármas sorokban, hátukon hatalmas batyukkal a feketeruhások csapata, mint valami sváb-bogár-serég, hogy besoroljon a német hadifoglyok közé, kik a Dísz-tér roncsai közt vártak elszállításukra.

NAPRÓL-NAPRA PUSZTULT az öreg Vár, jeges éjszakákra emlékszem, melyeket tűzvészek fénye világított be, a minisztériumoké, s köröskörül magnéziumos fehérséggel szikrázott a tér, mely a különös megvilágításban kisebbnek és valósággal teremszerűnek látszott, közepén a romantikus honvédszoborral s körülötte a sírokkal, a napról-napra szaporodókkal s roncsolt szobánk tárgyai is új életre kaptak, a tört ablaküvegek szeszélyes cikk-cakkjai, a redőnyök párhuzamos, recés mintái mögött, míg odakünn a tűz-

vész arabeszkjei vontak arany rácsot a pusztuló paloták fekete köteste elé. De láttam ezt a teret nappal is, mikor a visszavonuló csapatok autói rekedtek meg benne, hatalmas, emeletnyi teherautók és zsákmányolt magánkocsik s tehetetlenül, zihálva, vergődve, tolatva várták a repülőbombát, mely negyedóra alatt lángok és robbanások zsúfolt medencéjévé változtatta a teret s másnapreggel feketévé és vörössé aszalt roncsok bozótja borított mindent. A légitámadások után finom barna szőnyeg fedte az utcákat, a háztetőkről letépett cserepek, gerendaforgácsok vékony pora, melyben véres lócsontok heverték, — éhező ostromoltak faragták le róluk a húst. De látom a kocsitú közepén fakadt forrás vékony, fénylő vizét is, köröskörül a feketearcú, félreficamodott állkapcsú hullakkal: kezükben bádogpohár és edény, melyekkel inni akartak meríteni.

Pincéink, a tágas, csöpögőmennyezetű barlangpincék, amelyeknek boltozata döngve visszhangozta a szörnyű aknátüzet : sárban és húzban éjszakánként Dantét olvastuk, füstölgő olajmécs mellett s a szomszédos barlangterem kápolnaszerű boltíve alatt délutánonként, tűzszünetkor, hol a Brahms-hegedűverseny hangzott fel, hol a Razumowsky-vonós-négyes — a Varázsfuvola első felvonását azonban már nem hallhattuk, mert a másnapot, melyre kitéztük, szegény Sz. Dénes, a gramofón tulajdonosa nem érte meg. Mennyi halott s mily közeli halál! A lábam elé hullott akna nem robbant föl : átléptem rajta s a romok közt bukdácsolva folytattam utam. Másnap, alig méternyire tőlünk, folyosónk padozatát ütötte át egy légibomba, hogy némán, ártalmatlanul guruljon az egyik földszinti lakás küszöbére.

NEM A ZENGŐ OSTROMNAPOK emléke él bennem legélénkebben, hanem a felszabadulás utáni heteké, mikor hűsvégig a romok magányába zárkóztottan éltünk, a világtól elszakadottan, mint valami kriptában. Akkor még nem tudtuk, milyen jó volt az, igen, szinte boldog állapot. Néha eltévedt hozzánk egy-egy ujság, megtudtuk belőle, hogy messze, odalenn, a túlsó parton még színházak is játszanak s egyik barátunk miniszter lett, a másik pedig főszerkesztő. Szerzetesi némaságban éltünk, a hullabűzt és fanyar égési szagokat lehellő romok közt : néha, mikor erőt vett rajtunk a tevékenység vágya, palackpostát küldtünk a túlsó



MINISZTERELNÖKSÉG, VÁRSZÍNHÁZ, HADÜGYMINISZTÉRIUM
az felszabadulás után, a Várpalota kupolaroncsán keresztül

Prime-ministry, the Burgh-theatre and the Ministry of War after the liberation, seen through the ruins of the cupola of the Royal Palace

Резиденция Премьер-Министра, Театр в Крепости,
Министерство Обороны

La Présidence du Conseil, le Théâtre du Château, le Ministère de la Guerre
après la délivrance, vus à travers les ruines de la Chapelle Royale

partra, igazolványért, szabad mozgást biztosító okmányokért, de választ sohasem kaptunk — fontosabb gondokban és feladatokban égtek barátaink: és méltán. Közülünk a becsvágyóbbak Debrecenbe törekedtek, a szegényebbek beérték volna Pesttel is, a távolival, melyet színesnek, bazárinak képeltünk, szeszélyesen osztogatott pozíciók és hirtelen támadt karrierek körtáncában. Végül mégis csak maradtunk, a romokban; húsvét felé gyönyörű telihold világított s éjszakánként, a koratavaszi szélben zenéltek a kiegészített emeletek, az oromfalakról alácsüngő, gyúrt bádoglemezek vitorlái. Halottakat temettünk: gyermekeket, kivégzett férfiakat, lovakat. Az elárvult nyilaspincékbe jártunk babért, borsóért: közömbösen léptük át a bejáratnál fekvő német százados megszenesedett hulláját. Az éjszakák szépek voltak: világosak és szomorúak, csillogott a felső emeletek ablakkereteiben

megmaradt üvegszilánk, a Vérmező felől szekérszörögés hallatszott s orosz katonák énekének többszólamú, megejtően szilaj nosztalgiaja. Néha ágyúzó is, a hegyeken túlról, mintegy távolodó napjaink mélyéből. Vad, tavaszi szelek érkeztek a Hűvösvölgyből: már olvastunk is kapuőrzés közben, Platont, éhesen, cigarettázva.

MA A VÁROS MÁS, vidám és derűs vidékén lakom: ablakom alatt vilamos csilingel s már kora hajnaltól vonulnak munkások, vásárosok, hivatalnokok a nagy körtérre, melynek arénájából munkájuk és örömeik, szenvedéseik és reményeik mezőnyekre juthatnak. Ez a városrész él és szereti az életet, vidám és urbánus, csinosodó és fejlődni akaró. Erkélyemről a hegyeket látom s már nem fáj a szívem a régi Várért: a barokk palotásorért s a Cartier-ház »Louis XVI.«-homlokzatáért. Jó volt leszállni az életbe s

végleges búcsút mondani a zárkózottságnak és elvonultságnak, amit a Vár az ostrom előtt is jelentett. Jó volt felváltani a magányt és a csendet, az álmodó multat és csalóka remeteséget a jövőt rejtő jelenel, a meleg, emberi közösséggel.

Ma már csak a pesti partról látom, vagy a híd korbátja mellől. Nemrégiben mégis odafönn jártam: a romok megszelidültek, szinte civilizálódtak. Napfényben, őszi melegben sütkérezik a Bástya, itt-ott még tataroznak is, az egyik palotából finom, directoire-bútorokat szállítanak el. A szobor körül, a régi kis parkban, melynek orgonabokrai közt kisgyermekünk játszott, most katonasírok és szemétdomb, felfordult gépkocsik vázai.

Úgy érzem magam, mint akit elbocsátott egy régi vágy, egy régi érzés, szenvedély, elbocsátott, némán és féltékenységgel nélkül, hangtalanul.

1849 OKTÓBER 6 PESTEN



Batthyány Lajos, az első magyar felelős kormány miniszterelnökének vértanúhalála a budapesti Újépületben (Kovács Lajos rajza után, Noeli Louis, Párisban készült litográfiája)

Death of the martyr L. Batthyány, prime minister of the first responsible hungarian government in the Budapest New Building, on the 6th Oct. 1849. Lithography made in Paris, (Louis Noeli, after a drawing by L. Kovács)

Мученическая смерть Лайоша Баттьяни, премьер-министра первого ответственного венгерского правительства

Le Martyre de Lajos Batthyány, président du conseil du premier gouvernement responsable hongrois, à la Caserne Nouvelle de Pest, le 6 octobre 1849 (d'après le dessin de Lajos Kovács, lithographie faite à Paris de Louis Noeli)